

חילקא, — תבשיל העשוי מחטים שנחלקו לשני חלקים.

טרגיפ, — תבשיל העשוי מחטים שנחלקו לשלשה חלקים.

סולת⁽⁵⁾, — תבשיל העשוי מקמח עבה.

זריז, — תבשיל העשוי מחטים שנחלקו לארבעה חלקים.

וערפן, — תבשיל העשוי מחטים שנחלקו לחמשה חלקים⁽⁶⁾.

ולא כמעשה קדרה — דאילו כמעשה קדרה, בתחלה מברכים עליה "בורא מיני מזונות", ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

ואילו הכא, באורז ודוחן, בתחלה מברך עליו "שהכל נהיה בדברו", ולבסוף "בורא נפשות רבות⁽³⁾ וחפרונן על כל מה שברא"⁽⁴⁾.

מקשה הגמרא: וכי אורז לאו בכלל מעשה קדרה הוא לענין ברכה?

והתניא: אלו הן התבשילים הנחשבים למעשה קדרה שברכתם בורא מיני מזונות:

שלנו לא הוזכר הדבר, יש לחתום בלא שם, וכן פסק השו"ע (ר"ז ס"א), ועיין במשנה ברורה (שם סק"ה) בשם המגן גבורים שכתב שכן נהגו.

5. הב"ח מוחק תיבת "סולת", כי הברייתא עוסקת בתבשילים העשויים מחטים שנחלקו לחלקים שונים ולא בחטים שנטחנו לקמח.

6. כתבו הראשונים שגם אם החטים לא נחלקו באחד מהאופנים שהוזכרו, יתכן להחשיב את הגרעינים שהתבשלו כ"מעשה קדרה" שברכתה "בורא מיני מזונות" באופנים כדלהלן:

- א. כשהגרעינים התמעכו היטב בכישולם. — כמבואר בתוספות (ד"ה הכוסס) וברא"ש.
- ב. כשהגרעינים נקלפו. — כמבואר ברמב"ם (פ"ג מברכות ה"ב) לביאורו של המגן אברהם (סימן ר"ח ס"ב) על פי הבנת הפרי מגדים (שם) בדבריו. [אך עיין במחצית השקל לביאור דברי המגן אברהם, ועיין עוד בחיי אדם (כלל נד א)].
- ולדעת רבינו יונה (כה ב מדפי הרי"ף) גם כשהגרעינים נקלפו יש צורך עדיין שידבקו זה לזה על ידי בישולם בדומה ל"חביץ קדרה", אבל אם כל גרעין עומד בפני עצמו אין זה נחשב ל"מעשה קדרה" וברכתם "בורא פרי

תחלה וסוף, עיין בפני יהושע, צל"ח, וביאורי הגר"א.

3. תוספות (ד"ה בורא) מבארים את נוסח הברכה כך: ברוך אתה ה' וכו' על שבורא נפשות רבות וממלא את חסרונם ואת כל צרכם ההכרחי כמו לחם ומים, וגם על כל מה שברא דברים שאינם הכרחיים לאדם אלא באים רק כדי להחיות בהם נפש כל חי ושיתענגו בהם. — ועיין בטור ובית יוסף (סימן ר"ז) שביארו באופן אחר. ועיין עוד בשנות אליהו לגר"א (סוף פ"ו). ובכף החיים (ר"ד סקל"ח) בשם האריז"ל.

4. א. נוסח זה הובא גם ברא"ש, הרוקח והטור (ר"ז), וכן הסכים הגר"א, (שם). ואולם המגן אברהם (שם) הביא בשם הכתבים לומר "על כל מה שבראת". — וכתב המשנה ברורה (שם סק"ג) שכל אחד ינהג כמנהגו "נהרא נהרא ופשטיה".

ב. כתבו התוספות שמסיים "ברוך חי העולמים", אכן בירושלמי מבואר שיש לסיים "ברוך אתה ה' חי העולמים". וכך פסק הרא"ש. והסכים עמו הגר"א (ר"ז). ואולם רבינו יונה לקמן (מד א) כתב, כיון שבגמרא